

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНА КОМПАРАТИВНА
СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ

**САМОХРАНОСТ ВО 2020,
ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ЕЈ, МАМА!**

Наслов:

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНА
КОМПАРАТИВНА СТУДИЈА НА
СЛУЧАЈ, САМОХРАНОСТ ВО
2020 ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА

Издавач:

Мировна акција

Авторка:

Дороти Пачкова

Превод:

Јасмин Реџеџи

Дизајн:

Валентина Милановиќ

СОДРЖИНА

1. Вовед.....	5
2. Предмет на истражување.....	7
3. Теориска рамка.....	9
4. Методологија на истражувањето.....	10
5. Истражувачки прашања.....	12
6. Заклучок.....	28

Предговор:

Низ работењето жена може да види до каде сме како општество, да биде присутна и да сведочи за време во кое ќе направи импакт или нема. Со работењето се откриваат сите недостатоци на системот, сите фалинки, сите недостатоци... на пример за да се работи во државава, секојдневно се комуницира со многу институции, сектори во институциите, различни контакт лица, шалтери, канцеларии, редици. Кога ова е секојдневие, имаш директен увид во функционалностите и нефункционалностите.

Кога самохрана мајка која е решена да работи и да не се откажува во земјава, сите овие контакти ги спроведува заедно со дете/ца, тогаш дури има можност да одлучи, дали сака и децата да го вртат истиот круг, или ќе се вложува максимално за кругот да станува по-совршен.

За да има мир, за да дојдеме до животи на благосостојба, мора да сме вклучени, иако често тоа значи нарушување на личниот мир, излегување од комфор зона, бидување дел од колективи кои не се по наш тек, имање работа со такви на кои не им се работи, стапување во контакт со насилници... сето соочување е феминистички мир, кој не е мирно море, кој бранува и менува кон подобро.

Со решавање на основните причини за насилство и немир со феминистичка леќа и мобилизирање за ненасилна акција од локално на глобално ниво, се гради акција и динамика кон феминистички мир.

Предизвик е да се гради мир, онаму каде огромна целна група секојдневно се соочува со немир, поради реални дисфункционалности од аспект на културолошка маргинализација, и посебно во услови на непостоење на Закони и права, како и мерки за конкретната целна група.

Посебно за време на пандемија, како оваа која не затече годинава 2020. Студијава на случај е создадена во исклучителни услови, затоа пак ми е посебно драга, и длабоко ме увери дека и во иднина, вреди да се истражуваат и ваквите индивидуални, микро живи приказни на самохраните мајки.

**Со надеж за општество кое учи да функционира во благосостојба,
Дороти Пачкова, декември 2020**

I. Вовед:

Првичната верзија на оваа компаративна студија на случај се креираше со цел да се соберат, документираат и публикуваат докази за мултиплицирана дискриминација и културолошка и институционална, која се врши врз самохраните мајки од различни контексти. Да се охрабрат сите жени на соживот и солидарност и да им се зајакне чувството на заедништво. Да се денормализира насилството кое го живеат преку детабуизирање/дестигматизирање. Да се извлечат препораки директно од целната група за да се презентираат пред донесувачи на одлуки. Да се покрене јавната свест во однос на дискриминацијата врз целната група така придонесувајќи за мир од аспект на родови не/еднаквости.

Крајната верзија на оваа студија на случај се самоискреира под притисок на околностите од вонредната состојба КОВИД-19, при што се собраа и систематизираа податоци многу релевантни во време на екстремна состојба која придонесува кон радикален немир.

Мора да се напомене дека инспирацијата за оваа студија на случај потекнува од 8 годишното искуства на истражувачката во идентитетот на самохрана мајка најпрво, па потоа и во идентификацијата на родова експертка, претседателка на грас рут граѓанска организација за родова еднаквост со фокус на унапредување на правата на самохраните мајки. Оттука таа има учествувало во повеќе истражувачки и научни проекти кои ја разработуваат тематиката и проблематиката со еднородителствувањето во државата, зошто реалниот порив од живеење живот со мноштво предизвици и препреки од страна на севкупното микро и макро опкружување, решена е да го анализира на еден конструктивен па дури и постмодернистички начин од кои самата таа а и сета целна група и општеството ќе имаат бенефит и повеќекратен прогрес.

Навраќајќи се на 2014/15 година, се напоменува учество во креирање на документи за Јавни политки создадени од групи истражувачки под наслов „Самохраните мајки жртви на мултиплицирано насилство“ од кои е дел и актуелната истражувачка на оваа компаративна анализа, работена 5 години после првичниот наведен документ.

За креирање на документи од Јавни политки, посебно за јавни политки кои се однесуваат на женски прашања, девојки и жени, се користени методолошки алатки кои нудат повеќе квантитативни согледби, додека пак оваа интердисциплинарна компаративна студија на случај, има за цел длабоко квалитативно да продре во реалните состојби на две самохрани мајки, иако како поткрепа на нивните состојби ќе се послужи и со квантитативни податоци собирани преку анкетен прашалник интересен и анкетен јавен поширок прашалник.

Мора да се напомене, дека првичната верзија на анализата не беше планирана да содржи дел од крајната верзија, токму поради фактот дека вонредната состојба со КОВИД-19, не затече сите, а посебно целната група за и од која е создадена оваа анализа.

Милјето за справување со кризни состојби, доби друга димензија од оваа нова вонредна перспектива, и невозможно би било да не се интегрираат сегментите од истотот во овој запис, кој секако ќе остане печат на времето, 2020 година, на радикални неможности, посебно за самохраните родители и сите членови и членки на еднородителски семејства.

Оваа студија на случај е поддржана преку Напредната програма за изградба на мир и соочување со минатото од Мировна акција.

II. Предмет на истражување:

Предмет на истражување на оваа студија на случај е самохраното мајчинство, на територија на Република Северна Македонија, за 2020 година.

Истражувањето цели да го одговори следното прашање: со каква се дискриминација се соочуваат самохраните мајки во РСМ, од две најзастапени националности, албанка и македонка, и како дискриминацијата придонесува кон нарушување на нивниот личен мир?

Што е потребно да се направи за да им се овозможи на самохраните мајки од сите категории, да бидат поблиску до благосостојба на лично ниво?

Состојбите на жените самохрани мајки ќе се разгледуваат низ призма на теза која се обидува да даде одговор на две главни истражувачки прашања, секое од нив со одделни потпрашања:

1. Со какви се типови неможности и дискриминација се соочуваат, преку длабински интервјуа на две самохрани мајки: македонка и албанка, и како тоа влијае на нивниот личен не/мир?
2. Како влијае КОВИД-19 вонредната состојба на самохраните мајки?

За остварување на оваа компаративна анализа, најпрво се создаде полуструктурирано интервју со 11 плус 7 прашања и во месец јуни 2020 се направи интерен повик на он лајн платформа на самохрани мајки на граѓанска организација Една може!, која е единствената грас рут а експертска организација за унапредување на права на самохрани мајки во државата.

Се пријавија 9 самохрани мајки, на кои им беа испратени прашалници за тие самостојно да одговорат на нив, без да им се пренесе било какво влијание од страна на истражувачката на оваа компаративна анализа.

Се класифицираа собраните одговори и истите се поклопуваа кај оние самохрани мајки кои беа со сличен контекст на создавање на еднородителското семејство кое го водат.

Од овие 9 самохрани мајки, низ неколку проценувачки алатки меѓу кои и нивото на потребата/поривот за изразување/појаснување/споделување на состојбата на самите нив, беа селектирани 2 самохрани мајки со кои се направија длабински полуструктурирни директни интервјуа.

За создавање на соодветна атмосфера за интервјуирањето, се одбраа локации кои на жените им беа комфор зона и каде се чувствуваат најсвои, со претпоставка дека може најартикулирано да се изразат и најискрено да ја пресликаат ситуацијата која ја живеат.

Истражувачката имаше подготвителен план кои се состоеше од неколку фази:

- фаза за запознавање и во која се одвиваше неврзан дијалог и самата истражувачка ги презентираше сопствените искуства во еднородителството;
- подготвителна фаза во која беа соопштени целите и текот на интервјуата, времето во кое може да се одвиваат и приватноста на сите изнесени податоци со кои единствено истражувачката ќе располага и соодветно ќе ги заштитува согласно Закон за заштита на лични податоци, како и дека ќе ги користи единствено во научни цели за конкретната компаративна студија на случај;
- реализациона фаза низ која се одговараа прашања од полуструктурирано интервју во дијапазон кој најмногу и одговараше на секоја испитаничка и на начин на кој таа самата имаше потреба да се изрази;
- неформална: во оваа фаза се заокружуваа заклучоците и се сведуваа искуствата на научените животни лекции преку сите неможности, ставајќи фокус на мотивација за понатамошно грабење кон функционално постоење и обезбедување на права на самохраните мајки и на создавање на достоинствени услови за живот за дечињата од еднородителски семејства.

Во однос на времетраењето, мора да се евидентира огромната потреба на испитаничките, да се изразат и да се дообјаснуваат, да бидат ислушани и да го имаат вниманието кое очигледно им е неопходно и многу потребно.

Интересен податок е дека во забелешките може да се најдат репетативни фрази кои најчесто се на ниво на уверенија кои испитаничките ги носат со себе и ова истражувачката го таргетира како уште една можност за понатамошни истражувања и анализи.

Следно беше објавен он лајн прашалник на кој одговорија 241 самохрана мајка, а клучно одговараа околу невозможностите настанати од КОВИД-19 вонредната состојба.

Последна истражувачка алатка беше он лајн повикот за поддршка, од страна на активисти и/или оние кои сакаат така да се етаблираат, а веруваат во унапредување на правата на самохраните мајки. Се приклучија над 15 девојки и жени од територија од цела Република Северна Македонија. Тие дадоа свои мотивациони изјави и се согласија да се фотографираат со цел креирање завршен настан за промоција на оваа студија на случај, кој пак ќе биде меѓусебно охрабрување кон достоинствениот живот за кои сами се избираат.

III. Теориска рамка:

Овој напис селективно ја испитува од феминистички аспект, целната група, за да идентификува идеи и практики што имале влијание врз релативно младата истражувачка рамка на родовите студии, земајќи ги живите женски искуства како главна референца. Феминизмот деконструираше некои од доминантните дискурси во родовите студии, отвори нови граници на истрага, обезбеди нови значења на концепти како различност, позиции на не/мир, безбедност, развој и асиметрии на моќ и помогна да се генерираат бројни корисни хипотези. Феминистичкиот придонес во родовите студии може да се разбере во повеќе области, но најсилен мотив за истражување за авторката на оваа анализа, останува можноста за промени кон подобро на животите на целната група.

Родовата литература е фокусирана на голем број прашања во врска со женските улоги во општеството. Таа се осврнува на односите меѓу мажите и жените и на социјалните структури кои произлегуваат од овие односи.

Литературата, исто така, гледа како се одржуваат постојните разлики помеѓу мажите и жените и нивното спроведување преку политички системи, јавниот дискурс, распределба на родовите улоги и маргинализација на жените. Ова се должи и на фактот дека учеството на жените во политичките преговори и на лидерските позиции сè уште е прилично ограничено. Потребна е дебата за влијанието на придонесот на жените во решавањето на дискриминацијата на поодделни целни групи на девојки и жени, во созревачки процеси на демократизирање во различни општествени контексти.

Стереотипните рамки во кои се насочуваат децата при најран, згрижувачки, образовен систем во РСМ, не помага кон менување на перцепциите и прифаќањето во однос на различните семејни конструкти. Во XXI век, секое четврто семејство е семејство со еден родител, па според тоа треба да целиме да ги прилагодиме општествените услови во нивни најдобар интерес.

Децата од еднородителски семејства се мета на дискриминација по основ на семеен статус, почнувајќи од содржините во сликовниците, вежбанките и боенките, па подоцна во учебниците. Другите видови на дискриминација врз членовите/ките од овие семејства се: дискриминација во однос на пристап до добра и услуги, дискриминација врз основ на пол и слично.

Содржината на учебниците е спротивна на Законот за семејство кој гарантира еднаквост на децата родени во и вон брак, спротивна на Законот за спречување и заштита од дискриминација кој забранува дискриминација врз основа на брачен и семеен статус во образованието и секако спротивна на целите на основното образование согласно Законот за основно образование, и правото на образование на секое дете без дискриминација.

IV. Истражувачки Дел:

IV.1. Методологии и методолошки алатки:

Методологија на истражувањето:

Методологијата со која се служи ова истражување е врз база на емпириски податоци, кои опфаќаат квалитативно истражување.

Целта на истражувањето е ситуационо, а тоа значи само да се индицира состојбата, како доволна основа за покренување на промена во однос на тезата.

Оваа методологија произлегува од анализи на форми на живи податоци. Истражувачката собира создава или ко-креира сурови податоци за истражувањето преку анкети, етнографија и/или интервјуа. Ова ги обележува податоците со два уникатни квалитети што овозможуваат вградено ниво на автентичност на податоците. Прво, податоците се свежи и уникатни, и второ истражувањето е интерактивно. Нивото на автентичност при живите податоци е според некои истражувачи/ки, можеби од критична природа, но затоа истовремено е и реално и стапува во директен контакт со целната група околу која е создадена тезата. Со ова се дава директен увид во состојбата на целната група но и заклучоците и препораките кои произлегуваат на крајот, се директно извлечени од самата целна група.

Техники

Податоците беа прибирани преку полуструктурирани длабински интервјуа, преку директни средби со испитаничките, самохрани мајки.

Овие податоци ги поткрепивме со квантитативни податоци добиени од онлајн прашалници.

Класификацијата и кластерирањето на материјалот за истражување се разликува од првичната проценка поради настанати епидемиолошки, непредвидени услови, Ковид-19.

Сите саморани мајки беа интервјуирани преку флуидна интеракција, и он лајн и оние со директни полуструктурирани интервјуа.

За целите на истражувањето беше спроведено емпириско истражување во форма на полуструктурирани длабински интервјуа со самохрани мајки на по две деца од еднородителски семејства, каде не фигурира втор родител, од територијата на градот Скопје. Изборот за методот интервју, односно, полуструктурирано интервју е направен во согласност со природата на предметот на истражување и потребата за интерактивност.

Примерок

Интервјујата и онлајн прашалникот се реализираат со поддршка на платформата за еднородителски семејства на ГО Една може!.

Клучната варијабла во истражувањето, при онлајн прашалникот, се однесуваше на најразлични типови на еднородителски семејства од кои потекнуваат жените самохрани мајки, додека пак за длабинските интервјуа, беа селектирани две самохрани мајки кои потекнуваат од еднородителски семејства без признати татковства, токму како целна подгрупа на големата група еднородителски семејства, за кои државата нема комплетно никакви мерки ниту механизми за овозможување на живот на благосостојба и мир.

Примерокот од онлајн анкетата, опфаќаше самохрани мајки кои потекнуваат од еднородителско семејство:

1. со дете родено надвор од брак, со признато татковство,
2. со дете родено надвор од брак, со непризнато татковство,
3. со дете родено во брак кој е разведен во првите две години по склучувањето на истиот
4. со дете родено во заедница со насилство, каде е настан прекин на заедницата, токму поради насилство
5. со еднородителско семејство настанато поради исчезнување на едниот родител
6. со еднородителско семејство настанато поради служење на затворска казна на таткото
7. со самохрана мајка вдовица
8. со самохрана мајка која основала еднородителска заедница зошто решила да излезе од врска со зависник/коцкар/алкохоличар/корисник на дроги и психотропни супстанции.

IV.2. Истражувачки прашања:

За оваа намена, создаден е прашалник кој се ширеше вирално и на кој одговорија 241 испитаничка. Додека пак, за длабинските интервјуа, се избраа испитанички кои одговорија на прашањата од длабинските интервјуа, онлајн, од 9 избрани беа две. Македонка и албанка, самохрани мајки од еднородителско семејство, без признато татковство.

Длабинските интервјуа, беа поделени на два сегменти на прашања, а се однесуваа на:

- Прашања кои ја таргетираат институционална дискриминација и
- Прашања кои ја таргетираат општествената дискриминација:

А. Прашања кои ја таргетираат институционалната дискриминација

1. Дали сметате дека терминот самохран родител е соодветен или сметате дека треба да има промени во законската регулатива?
2. Дали државата Ви понуди некаков тип поддршка во текот на бременоста / породилното отсуство?
3. Дали сте наишле на ситуација за некое барање / упис во школо да биде наведено само татково име на детето?
4. Дали државата Ви понуди некакво финансиско олеснување / помош за образовниот процес на вашето дете?
5. Дали сте добиле некакви насоки од институциите во државата за тоа кои права Ви следуваат или воопшто не?
6. Дали некогаш државата Ви понуди помош на вас и Вашето дете во форма на социјално /психолошко советување?
7. Дали сметате дека во државата еднородителските семејства имаат исти права како и другите видови на семејство?
8. Дали некогаш не сте прифатиле работно место, поради тоа што не Ви беше понудено опција за адекватно згрижување на вашето дете додека вие сте на работа?
9. Дали некогаш не сте добиле работно место, само поради тоа што сте самохрана мајка?
10. Сметате ли дека бенефициите за децата не треба да се засноваат врз економската моќ на самохраниот родител?
11. Дали сметате дека Вие како самохрана мајка треба да имате некакви финансиски бенефиции?

Б. Прашања кои ја таргетираат општествената дискриминација

1. Дали постоеше двоумение од Ваша страна дали сте подготвени да се соочите со предизвикот „самохрано мајчинство“? Со какви дилеми се соочувавте во тој момент?
2. Како реагираа вашите блиски кога им соопштивте дека сте бремена и дека размислувате самостојно да се грижите за своето дете?
3. Со какви реакции од средината се соочувавте како самохрана мајка?
4. Како заедницата на која припаѓате гледа на самохраните мајки и нивните деца?
5. Дали Вашето дете некогаш било навредувано / стигматизирано / дискриминирано од страна на своите врстници поради тоа што потекнува од еднородителско семејство?
6. Дали некогаш Вие сте биле нацредувани / стигматизирани / дискриминирано од соседите, соработниците, родителите на другите деца само затоа што сте самохрана мајка?
7. Како би ја опишале вашата животна состојба, во однос на тоа колку мир и колку немир живеете?

На **првото прашање**, од сегмент А. – институционална дискриминација, **во однос на соодветноста на терминот „самохран родител“**, првата самохрана мајка изјави: „Да ме нарекува самохрана било која друга жени, многу ми смета, се осеќам како да ми фали нешто, како да сака да ме навреди. Ако така ми рече на пример друга самохрана мајка, не ми смета, оти знам дека не ме навредува туку сочувствува со мене зошто самата знае како е да си сама со дете. Не ми е соодветен терминот, не би сакала да ме викаат така, како со недостаток некој сум. Треба да смислиме нешто поубаво, на поубави работи да асоцира, не на недостаток.“ Законски сака да се промени терминологијата.

Втората самохрана мајка, албанката, во однос на првото прашање, одговори слично како и македонката. Ниту нејзе не и се допаѓа терминот, не сака така да ја нарекува никој, ниту самата не се нарекува така. Погрден израз е според неа, да си самохран родител. Сака да биде мајка, обична, како сите други само што сама си го чува детето. Тоа „самохрана“ не е убаво, како да е „лоша“, „нечиста“ жена се осеќа така ако ја нарече некој. Глупаво е и во Закон да ја пишуваат самохрана, не би сакала така, иако нема посоодветен термин да предложи. Било како, битно да не прави да се чувствува лошо.

Второто прашање, „Дали државата им понуди некаков тип на поддршка за време на бременоста?“ како самохрани мајки, двете одговорија негативно. Ниту понудила државата помош, ниту било каков тип на поддршка.

Првата мајка, побарала постојана парична помош, за која дознала преку платформата на граѓанска организација за унапредување на права на самохрани родители, Една може!. Од таму и помогнале при прибирање и поднесување на документи за мерка за која процениле дека е апликативна, мерка за постојана парична помош, која се однесува на социјално загорзени, невработени самохрани мајки на деца до три годишна возраст. За мерката не била одбиена, но не и ја доделиле, како што пишува во правилникот за користење на мерката, дека право на користење, самохрана мајка остварува од 9 месец на бременоста.

Оваа неусогласеност е забележана од страна на организацијата Една може!, преку дојави од членки, во повеќе наврати.

Втората самохрана мајка, албанката, не знаела дека има било каква можност, немала информација и не смета дека било што може да добие од државата, ниту пак дека и следува.

Ова уверение, дека „не заслужува“ се јавува како репетиција кај многу самохрани мајки со кои истражувачката стапува во контакт, и затоа го посочува како проблематично и треба дополнително да се истражува.

Во однос на **третото прашање: „Дали сте наишле на ситуација за некое барање / упис во школо да биде наведено само татково име на детето?“**, првата како и втората испитаничка се соочиле со ситуации каде било барано татково име. Двете испитанички одбиле да го напишат името на таткото, и се потпишале тие самите на тоа место.

Во однос на ова прашање, двете испитанички имаат болни и тешки искуства. Првично поради момент на директно соочување со фактот дека нема во нивното семејство татко, а второстепено и поради децата. Ова двете го таргетираат како мигови на најдлабока тага. Првата испитаничка ќе забележи: „И солзи и бес, и лутина, се во едно доаѓа и не може човек да се воздржи. Уште па во моменти кога и децата се присутни и те гледаат во очи... болка, голема болка, како да ти искача телото од себе зошто не може да издржи.“

Втората испитаничка смета дека „ако таткото не сака да стои во извод на своите деца, нема што јас да правам. Ќе стојам јас за нив, секаде каде треба. Негов срам е, он е самохран оти не си ги сака децата, не јас.“

За **четвртото прашање, околу финансиско олеснување или поддршка при образовниот порцес на децата**, двете се согласни дека државата нема никакви можности.

Првата испитаничка, со поголемото дете не користела никакво финансиско олеснување, ниту добила било какво ослободување во текот на предшколското образование како ни

во основното училиште, освен во период во кој била без работа, па како што вели „...наставничката од класот ги организираше родителите, да собираат 4 месеци средства“ за да може нејзиното дете да ја користи училишната кујна, и да јаде со сите други деца. Во однос на средношколски трошкови, не постои никаква поддршка од државата дури ни за средните стручни училишта. Таа вели дека за училиштето имаат неделни трошкови како другарчињата на пример од гимназиите, што немаат ни на месечно ниво. Овој екстра трошок никој не го покрива, најмалку државата.

Втората испитаничка вели дека исто така, никогаш не добила никаква финансиска поддршка ниту ослободување, се до сега, од државата за образовниот процес на децата.

Интересен е фактот, кој укажува на комплетна законска неусогласеност, а вели: „Зошто бев невработена, немав можност да го запишам детето во градинка, и бев за цело време, до петгодишна возраст на детето, на листата на чекање. Никогаш не дочекав да дојдеме на ред за во градинка, поради недостаток на М1 и М2 образци. До образците може да се дојде само ако си вработена, а ако не ти го примаат детето во градинка не можеш да се вработиш.“

Сега, од оваа година користи ослободување од партиципација за градинка за помалото дете, како примателка на плата пониска од просечната плата во државата.

Петтото прашање, „Дали сте добиле некакви насоки од институциите во државата за тоа кои права Ви следуваат?“ двете испитанички објаснија дека „никогаш не добиле никакви информации, дека не постои институција каде би се обратиле, дека дури и во социјално каде и двете во одредени периоди од животот се обратиле, не знаеле каде да ги упатат, со тоа што на првата испитаничка и посочиле дека „не и е тука местото ако има живи родители и тие мора да и помогнат во грижата за децата, по закон“.

Додека пак кај втората испитаничка, во првиот наврат до социјалните служби, и посочиле дека „нема што тука да бара некакви права, нека си побара помош кај таткото на децата“. А при второто обраќање, посочува дека се појавила спремна, познавајќи ги своите права и со конкретно барање за остварување на право за барање за детски и училишен додаток, за кои дадени и се најуредно документи за аплицирање, но за жал сеуште и после 6 месеци од поднесокот нема добиено никаков одговор, ниту позитивен ниту негативен.

Седмото прашање „Дали некогаш државата Ви понуди помош на вас и Вашето дете во форма на психотерапевтско / психолошко советување?“ е прашање за кое двете испитанички како договорени одговорија дека не, иако во одредени периоди им било најнеопходно да добијат таков тип на поддршка. Немале таква поддршка, во двата случаи и не биле свесни дека имаат потреба од таква поддршка. Кога почнале да бидат дел од платформа за самохрани мајки, виделе дека некои од жените на тој начин работат на себе, преку психотерапевтско советување и водство. За жал, двете изјавуваат дека немаат финансиски средства за да си овозможат континуирано ваков тип на поддршка.

Првата мајка алудира на неопходноста од оваа поддршка, посебно „при влегување на децата во различни фази, за кои и те како мора да се спремиме подлабоко“.

„Дали некогаш не сте прифатиле работно место, поради тоа што не Ви беше понудено опција за адекватно згрижување на вашето дете додека вие сте на работа?„ на ова прашање, првата испитаничка вели: „Ехее, дури и познаници ме одбивале за работа за која знаат дека сум способна, и поспособна од нив, зошто секогаш бев искрена и признавав дека не ми е лесно сама со деца. Одма, по дифолт те гледаат како неработник, како да нема да можеш да се справуваш со работата оти имаш деца за кои сама се грижиш. Се додека не си најдов можности да се самовработам, трчав од едно до друго работно место, кои секако сама си ги наоѓав и поубаво поминував кај работодавци кои не ги познавам него ли кај познаници. Се имам искусено, од работни интервјуа, до непристојни предлози, до барања за останување надвор од работно време и да бидам чистачка повеќе отколку интелектуална работничка. Не дискриминирајте, не навреди и директни и индиректни... никој не те штити едноставно, најмалку државата“.

Втората испитаничка по однос на ова прашање, јасно даде до знаење, дека била „принудна домаќинка“ зошто не и го примале детето во градинка, се додека не тргнало на училиште. По тргањето на училиште на детето, одела на 4 работни места се додека не си ја нашла и денешнава стабилна работа, како што вели самата. Предходните обиди за работни искуства, не сака да ги коментира премногу, зошто како што вели „не се вредни за коментирање, сите се однесуваат како сакаат со тебе кога си жена и кога ќе дознаат дека си сама со деца, како да си куќа без врата“. После четирите негативни искуства, денешната работна позиција и е безбедна, стабилна и таа е задоволна иако нема простор за кариерно растење, за зголемување на плата и за учење на нови работи. „Барем е сигурна работа ако ништо друго“ вели таа.

Деветото прашање се надоврзува на осмото и да, не добиле двете испитанички одредени работни позиции заради фактот дека се самохрани мајки, како што е спомнато и во контекст на дел од погорните одговори. Државата никогаш не ги заштитила поради ова, не знаат како би го направила тоа.

Десеттото прашање, „Сметате ли дека бенефициите за децата не треба да се засноваат врз економската моќ на самохраниот родител?“ беше пообјаснето во насока на тоа дека според големината на месечните примања на мајката треба да се одредуваат и да речеме евентуалните мерки: ослободувања, бенефиции, додатоци и финансиски и материјални или слично. За ова прашање, двете се согласија дека би требало да биде така, најфер би било за сите. На пример, ако има мајки со минимални приходи, тие би требало да земат да речеме целосен детски додаток, а оние со просечни примања да земат половичен детски додаток, додека за оние со надпросечни примања би можело да има некој минимален додаток на приемир од една третина од целосниот. Само сигурно треба да има повеќе вакви додатоци, и најмногу за невработените и за оние мајки на мали деца или уште повеќе на самохрани мајки со деца со посебни потреби.

Емпатијата што двете испитанички ја изразија во однос на ова прашање, неопходно беше да се евидентира и во студијава на случај, зошто двете зборуваа за позиции во кои и двете не беа/не биле, не се денес, за време на спроведување на интервјуата. Не биле самохрани мајки ниту на деца со посебни потреби, но имаа искусено многу на почетокот на самохраноста, како невработени млади мајки на мали деца и очигледно тоа оставило длабок печат на двете, и ден денес сочувствуваат со останатите мајки во слични позиции.

Последното прашање, околу институционалната дискриминација, пред се преку игнорантност во однос на политики и мерки за целната група, **„Дали сметате дека Вие како самохрана мајка треба да имате некакви финансиски бенефиции?“**, двете рекоа „дефинитивно да“. Првата испитаничка зборуваше колку полесно би и било доколку има било каква поддршка, земајќи го во предвид фактот дека не и помага никој освен таа самата, ниту финансиски, ниту технички и практично. Во семејствата каде фигурира еден родител во извод на децата, не постои опција за алиментација, а ако и бабата и дедото не се економски моќни и/или не „чувствуваат таков тип на одговорност, да помогнат на ќерката и внучињата, не може никој со сила да ги натера“. Овој податок го потврди и втората испитаничка, која изјави: „Кај мене јасно ми беше на што сум оставена од самиот почеток, држава не се осеќам дека имам, а и фамилијата ме отфрли заради чекорот на кој се одлучив. Финансиска помош немам од никого, сите живееме од мојата плата, што за среќа ја имам послениве години редовно, порано беше хорор. Одлично би ни дошла финансиска поддршка од државата.“

Сите единаесет прашања, во однос на институционалната дискриминација преку игнорантност во однос на непостоење на мерки и политики за целната група, двете испитанички укажуваат на реална потреба за поддршка, преку сите прашања, особено во однос на поддршка при грижа и образование на децата.

Неопходноста е поголема од финансиска поддршка со самото растење на децата.

Таргетирани се и неможности за и при излегување на пазарот на трудот.

Во вториот сегмент, Б. прашања кои таргетираат друштвена дискриминација, има 7 прашања, за кои беше организирано посебно време за интервјуирање, со двете мајки, поради големата потреба да се објаснат одредени сегменти кои длабоко допреле до нив.

В. Прашања кои ја таргетираат друштвената дискриминација

1. Дали постоеше двоумење од Ваша страна дали сте подготвени да се соочите со предизвикот “самохрано мајчинство”? Со какви дилеми се соочувате во тој момент?

Првата испитаничка вели: „На почетокот и долго после тоа, постоеше двоумење, а и по донесување на одлуката, не си мирна. Не е така едноставно, постојано се прашуваш дали ја донесе исправната одлука, дали подобро ќе беше да донесеше обратна одлука, дали згреши, каде згреши... Дилемите при донесување на одлуката беа во насока на тоа што е етички исправно, што е човечки исправно, дали како жена го сакам овој тип на мајчинство и дали детето има право да се роди во вообичаено семејство или би му било добро и во семејство само со мајка.

Дилемите по донесување на одлуката одеа од тоа дали ќе можам да издржам, физички, психички, ментално и секако финансиски. Дел од дилемите ми беа реални, заради тоа што знаев во какво несредено општество се решив за ваков невообичаен чекор, дел од дилемите ми ги раѓаа стравовите, а дел беа и под влијание на другите луѓе со кои контактирав во тој период.“

Втората самохрана мајка, изјави дека дилемите и денес ги има а ги имала и поинтензивно во периодот кога морала да ја донесе одлуката. Сепак на крај се решила да собере храброст и да гледа дете а потоа и деца, малку поразлично од другите мајки. Сепак, таа вели дека иако си правела различни приказни во главата, оние од реалноста ја вцашиле, и искрено не очекувала дека со се тоа ќе треба да се соочува, а не ни мислела дека ако дојде во ситуација да се соочува, ќе издржи, ќе изнајде сили.

2. Како реагираа вашите блиски кога им соопштивте дека сте бремена и дека размислувате самостојно да се грижите за своето дете?“

На ова прашање првата самохрана мајка, добивала различни коментари, меѓу кои ретко се наоѓал некој за поддршка. Повеќето луѓе реагираше застрашено, изненадено, зачудено и ја осудувале многу често. Таа вели: „Ако се свртиш околу себе и им соопштиш таква вест, за донесување на нов живот на најблиските, очекуваш бар да посакаат се најдобро. Во мојот случај не беше така. Гледав само осуда во нивните очи.“ И оваа испитаничка додава дека овие спомени се болно искуство за неа, дека ја оддалечиле од луѓето со кои до тогаш била блиска, зошто очекувала разбирање и прифаќање на нејзината одлука. Во одреден период од животот, била многу осамена поради ова, и вели: „На моменти се чувствуваш толку осамено, како да цел свет те казнил поради невообичаената одлука, со која сепак правиш несебичен чекор, според мене. И покрај се станува збор за раѓање на детенце.“

Втората испитаничка имала уште поинтензивно искуство околу ситуацијата по основ на ова прашање. Во нејзиниот случај имало и ситуација каде најблиската фамилија и за-

кажале и без да ја прашаат термин за абортус. Насилно сакале да ја одведат на абортирање, но со физички пресметки некако успеала да го избегне тој несакан чин. После ова, таа била уште поцврсто решена да не отстапува од тоа што го чувствува „дека треба да го донесе на свет детето, како што и кажува срцето“, да ги одбегнува оние кои ја тераат да се сомнева во својата одлука и да продолжи комплетно сама. „Сфаќаш дека си немал никогаш блиски, дека се тоа било привидно семејство, додека играш по нивни правила и помагаш, тука си за нив. Кога треба да бидеш тука за себе, сфаќаш дека немаш никој.“

3. Со какви реакции од средината се соочувате како самохрана мајка?

„Средината, како и семејството и пошироката фамилија, не ме поддржаа премногу. Првата мајка изјавува дека развила посебно незадоволство по однос на неприфаќање на нејзината ситуација и од блиската и подалечна фамилија но и од пријателите. Вели дека „на прсти може да наброи, луѓе кои ги познава цел свој живот а кои се израдувале на веста за новороденче. Сите, повеќе од 90% ја осудиле најсурово и или таа самата се повлекла од тие односи, или толку се навредила и таа и другата страна што просто си се тргнале од животите. Чудно е што дел од другите, со кои престанале контактите на некој начин си допушtile, да не ја прифаќаат нејзината одлука, што на крајот на денот е „индивидуално решение.“

Сепак, постоеле и постојат и коментари од типот: „Секоја чест, ние двајца не можеме да се решиме на ваков чекор а ти сама. Алал да ти е!“

Втората мајка вели дека на почетокот исто така било покомпликувано, во однос на реакциите на околината, додека денес, сите и честитаат на храброста, истрајноста, посветеноста... „убаво е да слушнеш дека си супермајка, но некогаш е навистина тешко и неопходна е поддршка која реално не постои“. „Повеќе е чудно како едни зборуваат и работи кои се далеку од вистината, дека сум ваква, таква, онаква... го доведуваат во прашање и моралот и честа, а не мислат дека тие невистини ќе стасаат и до децата, па можда и не им е гајле. А други па ме гледаат како супермајка, што и не е баш така, посебно кога некој од нас дома е болен, а немаме помош ни поддршка, кога треба да се оди на патување, на одмор, кога се празници... сите тие денови за нас се тешки, ако кај другите семејства се среќни. Тука, во тие денови гледаш колку си сама со децата и колку не вредат сите муабети, ни добрите ни лошите.“

4. Како заедницата на која припаѓате гледа на самохраните мајки и нивните деца?

„Како заедница која е мнозинство во државава, не мислам дека сме некако посебно угнетени, ние, македонците, но како средина да речеме балканска со тој менталитет, сметам дека сме радикални околу вакви теми, дека озборуваме и дека распрашуваме приватни работи кои на пример, во Америка или Англија, Германија, никогаш не би си ги поставиле едни на други. Имам една случка, сакам да ја споделим: Се шетаме со син ми во Охрид на одмор, прашувам едни чичко и жена кои си ја сечат оградата во двор, уште колку имаме до автобуска станица. Тие ми одговараат и ме прашуваат дали сум од

тука. Им велам, дека не, од Скопје сме. А тие ме допрашуваат по маж ли сум од Скопје? Им велам дека не сум мажена. Зачудени стојат неколку секунди по што ме прашуваат, ако не сум мажена, тогаш чие е детето?. Ова е еден од многуте примери со кои сум се соочила и тоа баш од нигде никаде, од рандом луѓе а и баш од блиски од кои очекуваш разбирачка.“

Со втората испитаничка, разговорот околу заедницата на која припаѓаат, беше малку повеќе интензивен, и ако првата мајка ни раскажуваше низ шега за сите културолошки предрасуди со кои се соочила како самохрана мајка, овде атмосферата беше поинаква.

„Кај нас кога ќе се роди женско дете, се вели дека и стреите плачат“. Кога станав самохрана мајка разбрав дека тоа е многу голема вистина. Никогаш еден татко не се соочил со овие работи со кои се соочувам јас како жена. Прво што морав да направам, беше да се иселам од заедницата која ја знаев и познавав, зошто бев отфрлена, неприфатена. Со првото дете ме принудуваа да абортирам, но некако и со срам од комшиите, ме прифаќаа, иако нон стоп ме потсетуваа каков срам им нанесов. Со второто дете веќе комплетно не само што ме отфрлија, туку и ме казнуваа за срамот што им го нанесов. Имав брачен предлог за во странство, со многу, ама многу постар ерген, за да не седам тука да ме гледаат сама со две деца комшиите и така да ги брукам. А секогаш сум била од поаметните, сум учела, сум се трудела, сум одела на обуки и сум работела. И тоа било чудно за заедницата на која припаѓам, ама некако низ зами ми прозборувале. Сега со овие ситуации со децата, се прелеа чашата. Иако знаеа сите дека не сум баш како нив, пак многу ме осудуваа. Понекогаш, кога бевме најсиромашни, ни помагаа новите, непознати комшии, но тоа е кога веќе на некој начин нашите не избркаа, кога бев сама со дете и со мало бебе и не можев да работам.“ Сепак, нашата втора испитаничка смета дека тоа не е решение, да се чека на комшиите на кој кога ќе им текне а среќна е што воопшто имало и такви на кои им текнувало, колку толку.

5. Дали Вашето дете некогаш било навредувано / стигматизирано / дискриминирано од страна на своите врсници поради тоа што потекнува од еднородителско семејство?

Кај првата испитаничка, децата не биле навредувани од врсници заради еднородителското семејство од кое потекнуваат. Таа става акцент на навредите од поширокото семејство, од каде, без разлика за каков широк семеен проблем станува збор, секогаш како корен на проблемот го гледаат статусот токму на нејзиното еднородителско семејство. А поконкретни навреди, посебно од врсниците немало.

Втората испитаничка, исто така изјави дека поголема дискриминација немала, освен еднаш кај поголемото дете, кога комшиски деца прво го распрашувале кај им е таткото а подоцна му скандирале „нема татко, нема татко“. Тој проблем го решиле возрасните, и од тогаш немале слични ситуации. Дискриминацијата повеќе потекнува и во овој случај, од самите изворни семејства на испитаничките, а се кон децата. Единствено го нагласуваат и двете, проблемот со учебниците, каде бараат да се ставаат фотографии од свадби,

каде дефиницијата за семејство гласи: „родители и деца сочинуваат семејство“, па вака децата навлегуваат во објаснувања, што е семејство и кој има кој нема семејство.

6. Дали некогаш Вие сте биле навредувани / стигматизирани / дискриминирани од соседите, соработниците, родителите на другите деца само затоа што сте самохрана мајка?

Првата испитаничка не детектирала директна дискриминација, додека пак индиректно се чувствувала навредна во повеќе наврати, и тоа репативно низ годините. Таа својот пречест пример, кој ја растревожува го раскажува: „На пример, многу ми е чудно и како да им препишувам дијагноза во главата, на жени кои се мажени а кои се споредуваат со мене, ми викаат дека мажот е дополнителен терет а нив колку им е тешко и потешко од на мене сама со децата, зошто ете и за маж се грижат а тој па ништо не помага. Ова ми е како по дифолт, како некој да ги научил така да кажуваат на сами жени со деца. Исто интересно ми е, кога познанички, кои се сами и слободни, без деца, со или без партнери, некои живеат комплетно сами но некои живеат и кај родители, ќе ми кажат дека немаат време и дека се уморни. Сериозни ли се, секогаш се прашувам.

Во вакви ситуации се осеќам не знам дали дискриминирано, ама како да ме гледаат ко глупа, ко да не сфаќам дека ме мачкаат. Ако јас сама со деца, се грижам и за куќа, и за секој можен оброк, бањам, облакам, пеглам, перам, пазарам, носам, заработувам, разнесувам деца по курсеви и спортови, се обидувам да градам кариера поштено и едвај стасувам да се исчешлам, па не се жалам или не наидувам на разбирање кога ќе ми се смачи од се тоа секој ден во неделата и така со години. Не ги разбирам другите кога не го земаат во предвид животот што ние самохраните го живееме, и на нас наоѓаат да ни се пожалат од нивните животи. Јас тие работи ги гледам како навреда, како немање осет, како понижување...”

Втората испитаничка изјавува дека дискриминацијата во нејзиниот случај ја гледа на различни полиња па затоа и неколку години трагала по работа каде нема да ја злоупотребуваат, затоа се селела се дури не нашла мирно место за живот за неа и за децата, каде нема да ја напаѓаат, озборуваат и осудуваат. Таа вели: „Во некои случаи, на пример на работите кои порано сум ги работела, им сметаше што знаат дека сум сама со две деца зошто мислеа дека сум нечесна. Па на друго работно место мислеа дека зошто многу работам дома, како сама мајка, нема да имам сила да работам на работа. Во друг случај ме гледаа како некоја проста, зошто ете ситуациите во животот ми се случиле така да останам сама со две деца, па не ми доверуваа одговорности и ме тераа да работам само физички работи, зашто веруваа дека не сум способна. Различни случаи сум имала, ама не сум се откажала. Е не сум ни заборавила, ништо од навредите, понижувањата, несигурноста која ми ја наметнувале и колку е тешко да живееш со сето тоа. Како минуваат годините појасно ми е дека нема врска тоа со мене, ама како помлада се обвинував и самата, се прашував зошто баш на мене ми се случува се тоа... не се сакав изгледа, не знаев како. Сега кога ги гледам децата, прво научив да им покажам да знаат да се сака-

ат, да не бидат како јас што бев. И така колку и да ги навредуваат надвор, да знаат да се сакаат и да не ги прифаќаат лошите работи од луѓето.“

Двете испитанички алудираа на слични ситуации, без разлика што перцепциите на едната и другата по однос на дискриминација не беа еднакви.

Значајно е тоа што двете, на емотивно ниво се свесни и знаат да препознаат кога доживуваат дискриминација.

Доминираат директна дискриминација и вознемирување, како и во најголема мера индиректна дискриминација и нарушување на чувството за себебреднување.

7. Како би ја опишале вашата животна состојба, во однос на тоа колку мир и колку немир живеете? Како вие придонесувате за Вашиот личен мир и дали сте забележале ситуации каде однадвор ви се овозможува било каква состојба која придонесува кон мир?

Испитаничките, по однос на ова прашање, беа емотивни и додека првата се замисли пред да одговори, втората се насмеа.

„Дали вие живеете мир?“ ме праша првата испитаничка. Не почека одговор и кажа: „Во моите нецели 40 години, еден мир ми е познат, мирот дека децата ми се здрави и живи. Се друго што живеам е немир. Борба за опстанок. Ова не е општество, ова е џунгла и немаме држава да не заштити. Во сите случаи кога сум се обидела да пријавам, дали насилство, дали мобинг, дали да побарам помош кога ми било потребно, сум наишла на затворени врати. Во секоја ситуација кога сум очекувала барем човечки подадена рака, не сум ја добила. Се за што знам и што сум научила овде е немир. Зошто преку ден се бориш да преживееш а дома се бориш да бидеш двајца и да истераш деца на прав пат.

Навечер се бориш да заспиеш а потоа да немаш кошмари од секојдневието. Не знам за мир, не сум видела мир ниту пак мислам дека општеството придонесува да сме бар малку мирни. Сама она кое го правам за да се смирам е тоа што си пеам песни во главата. И ги повторувам како расипана лента стиховите за да не полудам, за да престанам да мислам на несреќата со која се соочувам. За да можам смирено да разговарам со децата, за да не им ја пласирам сликата на реалноста и за да ги растам и воспитувам во љубов. Некогаш се осеќам како на претстава, некогаш и сама верувам во она кое им го велам, дека се ќе биде добро. Но утрото ме дочекува нова препрека, мачно е да спремим самата две деца и да излезеш да ги однесеш до градинка, школо, за да стасаш на време на работа. Никој ништо да не заборава, ти да си исчезлана во најмала рака. Па да бидат со спремни домашни, чисти, ненакапани, да не забораваат ниту гума ниту моливче, да бидат психички и емотивно спремни за на училиште, не само физички. А за мене најмалку време останува. Мене никогаш немало кој да ме праша дали сум спремна. Сум морала да сум нон стоп спремна и на готовс. Каков е тој мир?“

Втората испитаничка вели: „Мене ми е смешно прашањето и чудно ми е што е дел од ова интервју. Низ годините наназад, сум научила да одам со насмевка на лицето, дел заради децата а дел заради тоа што не сакам да попуштам пред луѓето. Не сакам да ми се ситат едни а да ме жалат други. Мирна сум само кога сите ќе успеам да ги однесам во кревет избањати и најадени, само тогаш заспивам мирно. Ама за да дојдеме до тоа... душата ми знае. Сакам да сум добра на работа, да ја извршам чесно работата, и тоа го правам. Штом тргнам кон дома знам дека сум уморна ама мирна дека сум си ги завршила работните обврски. Но не можам да одморам зошто морам да испазарам, што каде има на попусти што ми е дополнително пешачење навака натака. Морам така да го организирам пазарењето за да можам да ги подмирам сите трошоци што ги имаме. Кирија, сметки за дома, сметки за училиште, храна и облека... кога треба да даваме пари за лекови ми е најтешко. Тогаш имам грижа на совест и најголем немир... мислам дека ако купував поздрава храна помалку ќе се разболувавме, а знам дека не можам секогаш да ни овозможам се најздраво. Мораме да јадеме често и обични работи, макарони, тарана, јуфки, кифли и мекици, за да преживееме до крај на месец. Тоа ми е најголем немир. Што често се разболуваме зошто не се постигнува се сама. Кога ќе ги земам децата и доаѓаме дома натоварени, ме чека готвење, молење за јадење, миење садови, домашни и лектири, па расправи за да учат, за да си раскренат зад себе, да се изведе кутре надвор, да се исчисти, да се балнасира за да нема кавги...

А немаме никаков додаток, никакви средства од ниедна страна. Само една плата за се. Тоа е мојот немир. Како да ги подмирам сите сметки а да заштедам за да ги однесам децата на одмор барем еднаш во годината, како да платам странски јазик, како да платам спорт и да успевам да ги хранам здраво... Вака кога зборуваме, гледам дека моите, женски потреби, никогаш не стасале на ред. Во последниве години, како сум самохрана мајка, немам право на лични желби и потреби. Не ни знам веќе што ми фали, што би сакала, што ми треба. Знаам дека немам и не можам да си дозволам ништо. И дека така и ќе остане додека децата не почнат сами за себе да си заработуваат. А до таму имаме уште многу. Па ќе дојде старост, па внучиња, па болести и лекаства... којзнае што не чека. Како да зборувам за мир, со ова што го живееме? Кој мир? Што е тоа мир? Како придонесувам за мир? Придонесувам да опстоиме секој ден, борба за опстанок е ова. И пак ќе речам, мислев дека ќе биде тешко, ама човечки. Не можев да претпоставам дека ќе биде и ќе остане ова. Дека не престанува. Дека секој ден се будиш и влегуваш во бубањ во кој нема кој да те замени. А има кој да ти отежнува, комплицира, дополнителни проблеми да создава. Тоа е она кое ме прави да сум често на клацкалката... сакам да продолжам ама нема излез и желбата да не продолжам само расте. Тоа дека им треба на децата ме држи. Се друго е немир.“

8. Дали, и како се справувате со Ковид-19 состојбата, како самохрана мајка?

На ова прашање одговорите беа очекувани, земајќи ги во предвид дека не постојат/еа, државни мерки за справување со Ковид-19 или било која вонредна состојба, токму за конкретната целна група, самохрани мајки и деца од еднородителски семејства.

„Ужас, катастрофа невидена!. Со самата пандемија, од моментот кога ми јавија и отидов да го земам детето порано од школо, од 9 март, почна една приказна која на почетокот мислење брзо ќе помине и можеби малку ни влеа надеж дека ќе пододмориме и ќе се прибереме дома со децата. Прво што направив е тоа што позајмив пари за да ја наполнам куќата со храна, за да се заштитиме од секојдневно одење по маркети. Купивме се најевтино, што може да заличува на ручек и ги наполнивме креденците, после успешната мисија да ги довлечкаме до дома работите.

После настанаа проблеми со работодавците, не сакаа да не ослободат од работа мене и уште една мајка на многу мало детенце. Одлуката за работа од дома на почетокот исто не воодушеви, додека низ секојдневието видовме дека не е толку возможна. Работев од дома со две деца, едно помало и едно поголемо. Морав да готвам и по пет obroka во денот, да чистам од сето тоа готвење, паралелно да се грижам за малото, да учам со големото а при тоа да ги задоволувам нвините емотивни потреби но и да работам. Многу плачење го обележа средниот период од кризата. Плачеа децата, плачев и јас најмногу. Сето тоа чистење, готвење, превртени млека и кафиња врз брдо документација... замачкани колачиња, мокри папучи, нечисти алишта на тони, садови, садови како да сме 10 луѓе дома а не јас сама со две деца... некако го преживеавме продолжениот распуст. Прво се молевме да почне, па се молевме да заврши и да тргнат на школо, па кога тргнаа се молевме да не се враќаат на работа, како што испадна, за да има кој да ги носи до градинка и школо... како да ви објаснам.

На крај направивме компромис, работа од работа дури се децата на школо, и третина работно време од дома, штом заврши школото.

Замислете ги сите случаи кај што жените добија отказ заради нефлексибилност и немање разбирање од работодавачите, познавам многу такви.“

Другата испитаничка кажа дека проблеми со седење дома на децата имала, државата не излегла во пресрет на ниту еден начин но и таа самата развила систем за поддршка, по трновит пат, што за неа вели дека било вообичаено. Не добила никакво ослободување од работа, зошто знае дека нема кој да ја замени а таа да зема плата. На ова додадете ги препреките од колегите, па зашто барам од дома да работам, па сакале и они од дома, па после зашто морам да излегувам за да носам и земам деца порано од училиште до дома па пак назад на работа. Нејзината работа не може од дома да се работи, како што пробувала да се снајде. Затоа морала да ги остава сами двете деца дома се додека не нашла поголемо детенце од комшилукот кое за џепарлак и некакви ситници, ги надгледува дечињата. „Не знам дали со стравот од зарзата или со проблеми со незгрижување

на децата да се бавам. Знам само дека во овој период ми стана јасно, дека не можам да си дозволам да ми се важни работи кои не прават здрави, зошто мораше да ми биде најважно само едно, да останеме живи, не мора да сме здрави. Не сакам да зборувам за државна поддршка, секако ја немаме па дури ни во вакви ситуации. Не сум верничка премногу, иако моите и сите во мојата околина се. Не сум јас како нив еднаш во неделата во храм, немам ни за такво нешто време да одам. Ама затоа сега молитвите ми се најсилни, се молам да преживееме. Нема верба во луѓе, уште помалку во држава, само на Бога да му се молиме ни остана. Да преживееме, како така.“

Во момент пред издавање на оваа студија, излегоа и четвртиот сет на мерки од Влада, кон најранливите категории на граѓани/ки. Овој сет на мерки е единствениот кој ги опфаќа самохраните мајки. Опфатот подразбира пријавување на самохраните мајки, во меѓуопштинскиот центар за социјална работа во Скопје и во останатите локални центри за социјална работа. Пријавувањето се врши со приложување на документација за доказ, извод од родителот за доказ за немаженост или развод на брак, извод од дете каде не фигурира втор родител или умреница од едниот родител.

За жал ниту една друга категорија на самохрани родители, немаше можност да ја користи оваа мерки.

Само две категории, од сите осум (8) таргетирани. Ова значи дека опфатот на кориснички на мерката е сведен на минимум, и не се зема во предвид целата категорија на самохрани мајки. Паричната помош изнесува еднократно 6.000 денари и неопходно е да се напомене дека е минимална и многу малку значајна сума за анулирање на штетата предизвикана од Ковид-19 пандемијата.

Резултати добиени од онлајн прашаникот, во врска со Ковид-19 пандемичната состојба и самохраноста, следуваат во прилог:

Од онлајн прашалникот:

КОВИД-19 и самохраност

Низ истражувањето се покажа дека неопходно е да се обрне должно внимание и да се стави акцент и на:

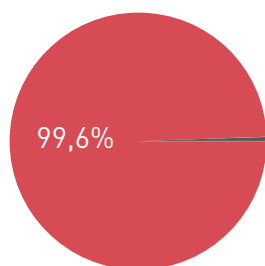
Влијанието на вонредната КОВИД-19 состојба врз еднородителските семејства

Во насока на градење на појасна слика, за невозможностите кои ги живеат самохраните мајки во земја каде нема законски уредености и институционална ниту општествена заштита, екстремно проблематично станува функционирањето во вонредни услови, како овие за време на КОВИД-19 периодот. Затоа неопходноста да се испита степенот на загрозеност, предизвиците и проблемите, ги пренесувам овде, со цел да се таргетираат проблематичните сегменти на и за кои мора да се работи во однос на целната група.

Пол

241 responses

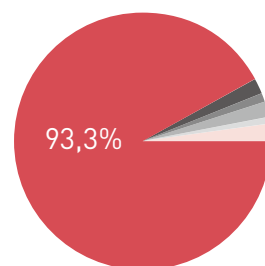
- Женски
- Машки

Етничка припадност

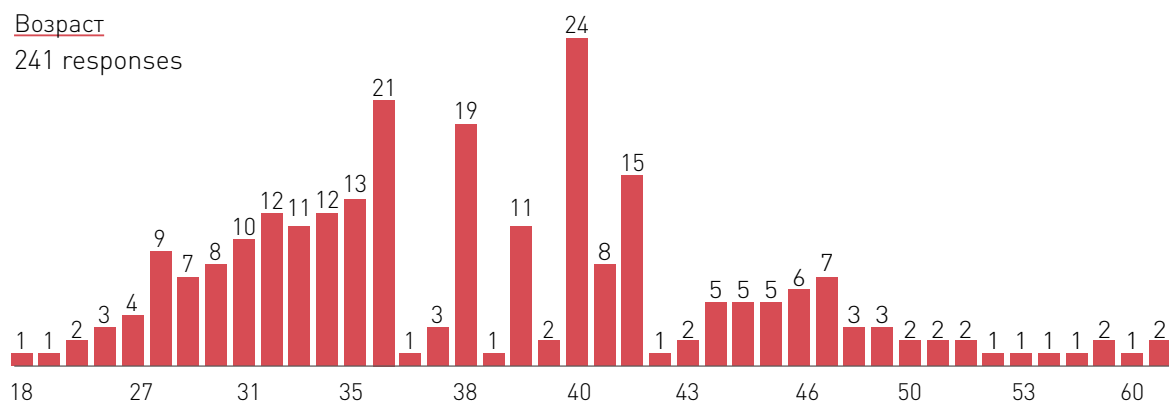
241 responses

- Македонец/Македонка
- Албанец/Албанка
- Турчин/Турчинка
- Ром/Ромка
- Србин/Србинка
- Друго

Возраст

241 responses

Со кои потешкотии

се соочовате за

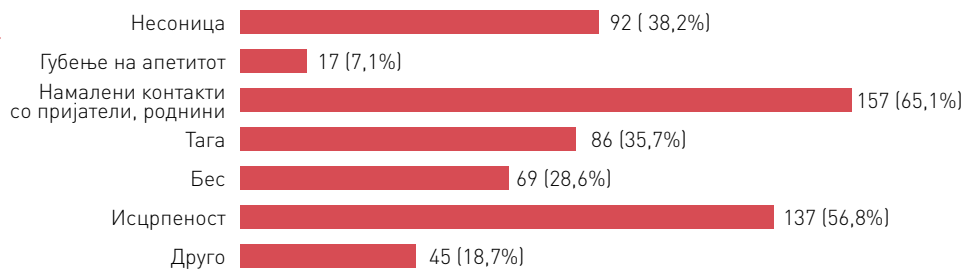
време на

карантинот?

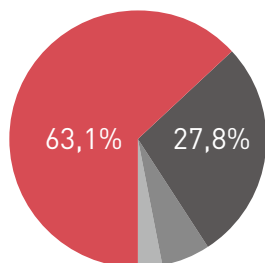
[Можни се

повеќе одговори]

241 responses

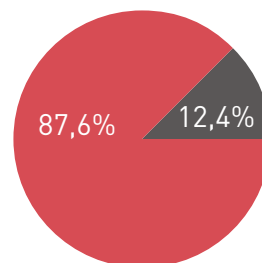

Поради привременото затворање на училиштата, градинките, дневните центри. Вие останавте без бообичаената дневна поддршка. Дали тоа влијаеше и го промени вашето секојдневие?
241 responses

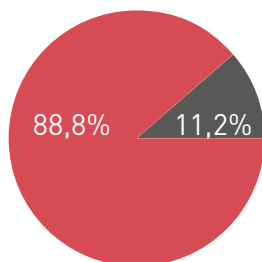
- Потполно се промени
- Делумно се промени
- Воопшто не се промени
- Делумно не се промени

Дали за време на карантинот редовно ги извршувате домашните задачи
241 responses

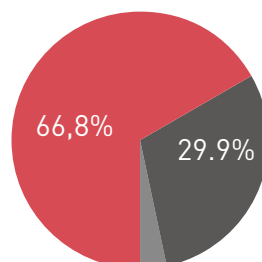
- Да
- Не

Дали за време на КОВИД -19 имавте/имате непречен пристап до информации како да се заштитите?
241 responses

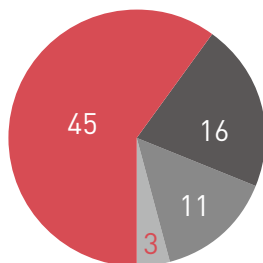
- Да, имав непречен пристап до информации
- Не, наидував на пречки во пристапот до информации

Дали информациите беа лесно разбирливи?
241 responses

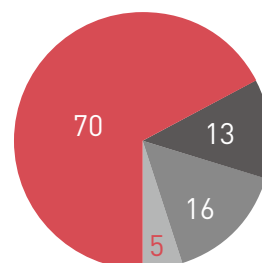
- Информациите беа целосно разбирливи
- Информациите беа делумно разбирливи
- Информациите не беа разбирливи

Дали за време на КОВИД - 19 имавте/имате непречен пристап до храна, соодветни намирници и медицинска терапија?
241 responses

- Да
- Не
- Делумно
- Морав сама да набавувам

Дали имавте/имате потреба од некаква услуга која не можевте/можете да ја добиете како резултат на пандемијата со КОВИД - 19? Ако да, ве молиме наведете.
241 responses

- Да
- Не
- Згрижување на дете
- Алиментација не се плаќа

V. Заклучок:

Оваа студија на случај, особено емпириски ја покажува целата разновидност на специфичните ситуации во кои се одвива секојдневниот живот на самохраните мајки, од кои понатаму произлегуваат и различните потреби и видови на поддршка што можат и треба да им се обезбедат.

Иако од собраниот материјал е потешко да се изведат емпириски генерализации, секако е можно да се изведат заклучоци за општата состојба на самохраност во државата.

Ова истражување укажува на потребата за промена на законите во семејството пред се во смисла на поинаква поставеност на рфазличните типови на семејства, и земајќи ги предвид сите трансформации на семејството и семејниот живот. Особено треба да се има предвид потребата од поинакво признавање на самохраното мајчинство. Начинот на кој самохраните родители, во законската дефиниција во РСМ се признати, а преку кои самостојното воспитување ги става децата во позиција да не можат да остварат одредени препотребни права и можности, што на крајот доведува до ситуација кога не се зема предвид најдобриот интерес на децата.

Во локалните заедници може да се работи на општо подобрување на условите во кои би ги хармонизирале деловните и семејните обврски. На пример, градинките генерално ја завршуваат својата работа многу порано отколку вработените родители да ги завршат своите деловни обврски, посебно ако станува збор за работни позиции во смени. Подолго работно време на овие институции сигурно би имало позитивни ефекти за сите родители, особено самохраните родители кои самостојно се грижат за децата.

Државата може, во согласност со своите капацитети и преку крос секторска соработка, да обезбеди кофинансирање на полно работно време на градинките.

Исто така, потребно е кофинансирање и/или ослободување од партиципација на разни воннаставни активности во училиштата кои се неопходни да им бидат овозможени и на децата од еднородителските семејства, внимателно испланирани и водени од најдобрите интереси на децата.

На исто ниво прашањето за згрижување на деца кое е многу пошироко од финансиските грижи и вклучува прашања за можност за одржување на квалитетот и благосостојбата на живеењето кое се рефлектира трансгенерациски, доколку не се решава акутно и во ова веќе крајно време.

Институциите треба интензивно и континуирано да собираат податоци за бројот и потребите на семејствата со еден родител. Овие податоци засновани на споредливи категории треба да се собираат од страна на разни институции, релевантни за општественото функционирање.

Само врз основа на вистински увид во состојбите за оваа целна група, може да се планираат активности кои генерираат перформативност во овозможување на живот на благосостојба и анулирање на триесетгодишната штета врз сите чинители на целната група еднородителски семејства, настаната клучно поради институционална игнорантност а потоа и поради културолошката наметната дискриминација.

Имајќи предвид дека постои силна корелација помеѓу родителското образование и социјалниот статус со потребите на семејството, властите можат, на пример, да финансираат вонредно завршување на основно, средно или универзитетско образование или други форми на обука (на пример, курсеви за странски јазици, курсеви по компјутер итн.) или преквалификација што ќе ги направи сите членки/ови на еднородителските семејства, поконкурентни на пазарот на трудот и ќе им овозможи пристап до еднакви права и можности, и преку економска слобода и живот во благосостојба.

Останатите мерки кои треба да се преземаат и на локално и на национално ниво, се во насока на користење на системски алатки како на пример, позитивната дискриминација. Преку овој мегханизам, за кој праксата вели дека треба да се случува на кратки стази и во неколку фази, целокупната маргинализирана категорија ќе се доведе во состојба на функционалност, преку реални можности за унапредување.

Културолошката дискриминација можно е да е процес кој најдолго и најмакотрпно се искоренува, но затоа, континуирано работење кон усовршување на образовниот систем е препорака број еден, секогаш кога станува збор за културолошко прешифтување.

Проблемите и предизивците кои маргинализирана целна група, како самохраните родители, ги има во највообичаениот тек на живеење, стануваат екстремно провидни во кризни состојби, како вонредната Ковид – 19 пандемија.

Во овој кризен период за сите, вулнерабилните целни групи, се соочуваат со енормни предизвици и неможности кои ги одведуваат на работ на постоењето, токму поради непостоење ниту на типични правни, државни мерки и политики за целната група, а уште помалку па може да се повикаат на било каква стратегија со акциски план за справување со вакви кризни состојби.

Затоа последната препорака е во насока на неотповиклива потреба за создавање на стратегија и акциски план за справување со кризни состојби за маргинализирани категории на жени со деца какви што се во најголема мера самохраните родители.

ЖЕНА ХЕРОЈ

ЖЕНА ХЕРОЈ

ЖЕНА ХЕРОЈ

ЖЕНА ХЕРОЈ

ЖЕHA XEPOJ

ЖЕHA XEPOJ

ЖЕHA XEPOJ

ЖЕHA XEPOJ

ЖЕHA XEPOJ

Association for Gender Equality,
Women Freedom and Advancement of
Rights of Single-Parent Families
ONE CAN! - Skopje

ЖЕHA XEPOJ

ЖЕHA XEPOJ

ЖЕHA XEPOJ

ЖЕHA XEPOJ